

När *Kvinnovetenskaplig Tidskrift* (senare *Tidskrift för genusvetenskap*) initierades (första numret kommer ut 1980, vid Lunds universitet, därefter roterar redaktionen vart fjärde år mellan olika lärosäten) fick man visserligen anslag till utgivningen, men först efter försök från vissa ledamöter i styrelsen att avslå eller åtminstone bordlägga ansökan.

1981 tar Riksbankens Jubileumsfond hur som helst ännu ett initiativ till en konferens med tema kvinnoforskning och kvinnojournalistik. Man har också näsa för det mediala och använder här en kraft från icke-akademiskt håll, journalisten Ami Lönnroth, tongivande på *Svenska Dagbladets* I dag-sida. Hon blir ledamot

av områdesgruppen och den som inleder diskussionen på den uppmärksammade konferensen i Umeå under rubriken Stick i stäv med vedertagna normer, med två dagars genomlysning av likheter och olikheter i inriktning, arbetssituation, verklighetsperspektiv, målsättningar och metoder för kvinnoforskning och kvinnojournalistik.

FRÅN OPTIMISM OCH FRAMTIDSTRO ...

Det är alltid vanskligt att tala om moderna tider, då de ofrånkomligt alldeles strax kommer att framstå som mindre moderna, men 1979 vågade sig Riksbankens Jubileumsfond i alla fall på att

Samverkan

2009, hålls med stöd från Riksbankens Jubileumsfond och Vetenskapsrådet seminarium kring projektet ODE, vars syfte är att "stödja forskarna i att prioritera och värdera dialog och kommunikation med det omgivande samhället". Projekt ODE drivs gemensamt av Kungl. Vetenskapsakademien, Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien, Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien, Vetenskapsrådet och Vetenskap & Allmänhet, den sistnämnda bildad enkom för att främja

dialog mellan forskare och andra. Vetenskap & Allmänhet är en medlemsorganisation, där Riksbankens Jubileumsfond ingår.

Att informera om forskningen, samverka med det omgivande samhället eller bidra till att forskare kommunicerar sina resultat och ägnar sig åt det som kallas tredje uppgiften har varit viktigt för Riksbankens Jubileumsfond genom åren. Under 1970-talet märks detta genom Nils-Eric Svenssons engagemang för tidskriften *Forskning & Framsteg*. Det var också genom sitt arbete i en av Riksbankens Jubileumsfonds områdesgrupper – den om kommunikationsteknologi –

som Björn Fjæstad 1978 fick frågan av Nils-Eric Svensson om han inte ville söka jobbet som chefredaktör på tidskriften.

Riksbankens Jubileumsfond har sedan 1970-talet också engagerat sig för den typ av attitydundersökningar som Vetenskap & Allmänhet senare genomfört. De första gjordes under 1970-talets slut med finansiering från Riksbankens Jubileumsfond och under ledning av Björn Fjæstad, som publicerade undersökningarna i *Forskning & Framsteg*.

Forskning & Framsteg har stöttats ekonomiskt av stiftelsen sedan 1970-talet. Tidskriften har varit ett viktigt organ för att få ut svensk, världsledande forskning till en bredare publik.

Kärnkraften blev en knäckfråga inte bara inom politiken. Motståndet mot kärnkraften kan dessutom tas till intäkt för den allt mer skeptiska och kritiska synen på vetenskap och teknik som breddade ut sig under 1970-talet. Misstron mot forskningen och misstänklighögränet av forskarnas motiv har sedan dess varit legio inom ämnen som genteknik och liknande.

använda det som rubrik på ett symposium, med underrubriken Teknik, politik och samhällsdebatt. Avsikten var ännu en gång att sammanföra forskare och specialister, den här gången inom naturvetenskap och teknik, med journalister och politiker inom opinionsbildande och beslutande organ. Varför tala om moderna tider just 1979? En enkel förklaring är att det var en fortsättning på ett annat symposium, som Riksbankens Jubileumsfond anordnade i samarbete med IVA, Kungliga Ingenjörsvetenskapsakademien, ett år tidigare. Bengt Rånby, professor i polymerteknologi vid Kungl. Tekniska högskolan i Stockholm, inledde symposiet om de moderna tiderna med den återkommande påminnelsen om att ”ett av syftena med Riksbankens Jubileumsfond är att främja studiet av de förändringar i samhället och de enskilda människornas livssituation som framkallas av teknikens utvecklingar”.

Han refererar vidare till att det i början av 1960-talet rådde en tämligen allmän utvecklingsoptimism i hela världen. En optimism gällande obegränsade tekniska framsteg och dess entydiga välsignelser, en optimism som börjar grumlas under samma 1960-tal, då uppmärksamhet och medvetenhet om miljögifter och föroreningar ökar. Under 1970-talet tilltar diskussioner om fabrikenas arbetsmiljö, exponering för kemikalier och lösningsmedel ytterligare.

Och så finns förstås då detta med kärnkraften, som bidrog till att fälla den socialdemokratiska regeringen 1976 och gjorde

centerpartiledaren och kärnkraftsmotståndaren Thorbjörn Fälldin till den första borgerliga statsministern sedan 1936.

När man 1979 håller symposiet på temat Teknik, politik och samhällsdebatt, är kärnkraften ur olika aspekter fortfarande aktuell. Detta år inträffar reaktorhaveriet vid Three Mile Island och 1980 kommer det att hållas folkomröstning om kärnkraften. Rånby talar om pessimism i förhållande till vetenskap, relaterat bland annat till kärnkraft samt till genforskning. Rädslan har skapat en misstro mot forskningen och forskarna. Rånby ser symposiet som ett sätt att inte bara sprida kunskap, utan att också bidra till att överbygga de motsättningar som finns.

Frågar man Ingvar Carlsson om motsättningar och misstro, var det tidiga 1970-talet en dyster tid, också relaterat till forskning och högre utbildning. Det omgivande samhällets syn på universiteten hade påverkats av den så kallade 68-revolten, vilket, enligt Carlsson, delvis skadade tilltron till forskningen.

Omsvängningen från 1960-talsoptimism till 1970-talspessimism märktes redan när Riksbankens Jubileumsfond samlade till symposium 1971 på temat Samhällsmål och forskningsprioritering, i närvaro av biträdande utbildningsminister Sven Moberg.

Inledningstalare är Torgny T. Segerstedt, stiftelsens styrelseordförande från starten 1965 fram till 1974, som säger sig övertygad om att:

... de närvarande delar uppfattningen om forskningens centrala roll. Under 60-talet var det en allmänt accepterad tes. Men vi kan inte blunda för att vi, under de senaste åren, mött nya attityder, att vi möter en, förefaller det, växande misstro som är internationellt utbredd. Till en del är den misstron ett resultat av systematiskt misstänkliggörande av forskarens motiv och objektivitet, ett misstänkliggörande som inte bara kommer från ungdom

på yttersta vänstern utan även från män i ledande positioner. Miss-
tron kommer givetvis även av det förhållandet, att forskningen och
den i teknik omsatta forskningen skapar många problem, vars natur
vi först riktigt förstått under slutet av 60-talet.

... TILL PESSIMISM OCH MISSTRO

Åtta år senare, vid symposiet 1979, talar man ännu mer om pessi-
mism, misstro och om forskare som har svårt att nå ut med sina
resultat, detta beskrivs bland annat av Rolf Sandell, från psykolo-
giska institutionen vid Stockholms universitet, senare professor i
klinisk psykologi bland annat vid Linköpings universitet.

Sandells moderna tidsbild, som nog kan sägas igenkännlig
också långt senare, kopplar han till vad han inom citationstecken
kallar ”det mentala illamåendet”, i Sverige. Han påpekar att han
inte tänker argumentera för att det är värre än förr, utan konstate-
rar att orimligt många mår orimligt dåligt, vilket inte bara märks
på de psykiatriska klinikerna där en allt större andel av fallen är
depressioner och tidiga karaktärsstörningar. Han tycker sig se att
sprit- och drogmissbruk ökar i samhällen. Våld och vandalism
brer ut sig, liksom ensamheten. Sandell ser därför ett behov av

Vid en konferens om det moderna samhället
talar Rolf Sandell, senare professor i psykologi,
om att sprit- och drogmissbruk ökar liksom psykisk
sjukdom, vandalism och ensamhet. Behovet av att
nå ut med forskningen är därför större än någonsin
tror han.

forskning och att nå ut med forskningens resultat. Det är enligt Sandell knappast en lösning att försöka förbättra massmediernas sätt att rapportera om vetenskaplig information. Utan:

Istället måste vi försöka utveckla system för att sprida vetenskaplig information som har det mänskliga samtalets anpassbarhet, dess individualitet och flexibilitet, som kan ge människor möjlighet att få svar på sina frågor allteftersom de dyker upp i medvetandet.

Alltså en problemformulering som också den är igenkännlig och återkommande. Uttolkningarna och praktiken må variera, men ingen kan undgå den tredje uppgiften eller mödorna med att förankra forskning hos allmänheten, för att i någon mån motverka pessimism och mer eller mindre folklig misstro.

Det Rolf Sandell bland annat talade om 1979 var svårigheter att ta del av information, då alltför beslut påverkades av den naturvetenskapliga och tekniska utvecklingen, att informerade beslut därför måste grundas på svår, vetenskaplig information. Han såg dilemmat i debatten om folkomröstning i kärnkraftsfrågan. Å ena sidan viljan att få veta folkets mening, å andra sidan rädslan att denna mening inte var informerad nog.

Och nog märks det när 1970-talets moderna tider ska belysas att kärnkraftsfrågan fortsätter att vara svårundvikligt närvarande.

”Riksbankens Jubileumsfond ska främja studiet av de förändringar i samhället som framkallas av teknikens utvecklingar.”

Statsvetaren Sören Holmberg som sju år senare, 1986, tillsammans med Lennart Weibull, kommer att skapa SOM-institutet har 1977, med stöd av Riksbankens Jubileumsfond, tillsammans med Jörgen Westerståhl och Karl Branzén givit ut *Väljarna och kärnkraften*. Han bidrar till symposiet 1979 med att analysera framtiden under rubriken Kärnkraften och 1980-talets politiska konflikter.

Sören Holmberg konstaterar att kärnkraften som partipolitiserades i början av 1970-talet när Centern sade nej till vidare utbyggnad, har en mycket kort politisk historia, i jämförelse med skattefrågorna, sociala problem och frågorna kring statens inflytande över näringslivet, tre eviga debattämnen i svensk politik.

Det skulle sig visa sig att kärnkraften blev slitstark som återkommande om än inte alltid högljutt debattämne i politiken. Folkomröstningen löste inte den knuten och gällande två av de tre eviga ämnena, skatter och statens inflytande över näringslivet, kommer de att på olika sätt präglade också 1980- och 1990-talen. Det visar sig hos Riksbankens Jubileumsfond genom att man intensifierar satsningen på skatteforskning. Riksbankens Jubileumsfond kommer därmed att indirekt, men otvivelaktigt att få betydelse både för det som kallas Den Underbara Natten (1981) och 1992 års skattereform.

Gällande ämnet statens inflytande över näringslivet, finns under 1970-talet fortfarande löntagarfonderna närvarande som ett konfliktämne, under 1980-talet tilltar protesterna och när löntagarfonderna upplöses kommer de oväntat att användas till forskningsfinansiering och innebära ett rejält tillskott till Riksbankens Jubileumsfond.